

Verifiering av markkriterier för svensk agrobiomassa

Kompletterande PM till underlagsrapporten Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige (ER 2011:18)

ER [\[Klicka och skriv ER-nummer\]](#)

Energimyndighetens publikationer kan laddas ner eller beställas via www.energimyndigheten.se

Statens energimyndighet, [\[Klicka och skriv månad, år\]](#)

ER [\[Klicka här och skriv åååå:nr\]](#)

ISSN 1403-1892

ISBN (pdf) [\[Klicka här och skriv\]](#)

ISBN (tryck) [\[Klicka här och skriv\]](#)

Tryck: Arkitektkopia, Bromma

Innehåll

1	Förkortningar och förklaringar	5
2	Inledning	6
2.1	Syfte och avgränsningar	6
2.2	Vad är agrobiomassa?	7
2.3	Bakgrund	9
3	Kriterier gällande områden med hög biologisk mångfald	11
3.1	Naturskog och skog med stor biologisk mångfald	11
3.2	Gräsmark med stor biologisk mångfald	16
3.3	Områden för naturskydd	20
4	Kriterier gällande mark med stora kollager	24
4.1	Våtmark	24
4.2	Torvmark	25
4.3	Kontinuerligt beskogade områden	26

1 Förkortningar och förklaringar

Förnybartdirektivet	Direktiv 2018/2001 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor. Även kallad REDII (Renewable Energy Directive II)
Hållbarhetslagen	Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen
Hållbarhetsförordningen	Förordning (2011:1088) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen
Hållbarhetsföreskrifterna	Föreskrifter (STEMFS 2021:7) Statens energimyndighets föreskrifter om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen
Markkriterier	Hållbarhetskriterierna i 2 kap. 2–8 §§ hållbarhetslagen,
Regeringens proposition	Regeringens proposition 2020/21:185 Hållbarhetskriterier – genomförande av det omarbetade förnybartdirektivet, 29 april 2021.
Miljöbalken	Miljöbalk (1998:808)
Skogsvårdslagen	Skogsvårdslag (1979:429)
Skogsvårdsförordningen	Skogsvårdsförordning (1993:1096)
Torvlagen	Lag (1985:620) om vissa torvfyndigheter
SGU	Sveriges Geologiska Undersökning
FAO	Food and Agriculture Organisation of the United Nations
CORINE Land Cover	CORINE Land Cover (CLC) är ett av projekten i CORINE (Coordination of Information on the Environment) som initierades av EU med syfte att underlätta planering och genomförande av EU:s miljöpolitik.

2 Inledning

2.1 Syfte och avgränsningar

Syftet med denna utredningsrapport är att visa hur agrobiomassa producerad i Sverige kan verifieras som hållbar, enligt de uppdaterade bestämmelserna om hållbarhetskriterier i hållbarhetslagen sedan 1 juli 2021. Rapporten omfattar markkriterier för agrobiomassa enligt 2 kap §§ 2-5 i hållbarhetslagen, producerad i Sverige. Agrobiomassa är enligt hållbarhetslagen biomassa som producerats på jordbruksmark, vilken består av åkermark, betesmark och slätteräng. Verifiering av markkriterier för skogsbiomassa samt verifiering av markkriterier för råvaror från andra länder omfattas inte.

2.1.1 Hur kan svensk biomassa verifieras som hållbar

Utredningsrapportens huvudsyfte är att utgöra underlag för Energimyndighetens kommande revidering av *Vägledning gällande regelverket om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen*¹. Energimyndigheten har i samråd med Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen utrett hur agrobiomassa producerad i Sverige kan verifieras som hållbar enligt markkriterierna samt sett över de metoder och rutiner för verifiering som beskrivs i rapport *Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige (ER 2011:18)*. Detta PM kompletterar den tidigare rapporten.

Utredningen har utvärderat och vid behov uppdaterat beskrivning och definitioner av vilka markområden som träffas av markkriterierna i Sverige. Utredningsrapporten ger också en uppdaterad beskrivning av möjliga rutiner och kontroller som aktörer kan använda som bevisning för att markkriterierna är att anse som uppfyllda för agrobiomassa producerad i Sverige. Slutsatser och bedömningar kan vid behov efter en tid att utvärderas. Om det då visar sig att slutsatserna eller bedömningarna är felaktiga eller om omständigheterna har ändrats kan dessa komma att revideras.² De definitioner och avgränsningar av markområden som föreslås i rapporten bygger till stor del på definitioner och indelningar av marktyper som redan används i andra sammanhang och i svensk lagstiftning. Det bör dock poängteras att denna rapport endast avser tillämpningen av hållbarhetslagen och kan därför skilja sig mot andra tillämpningar.

Denna utredningsrapport är inte uttömmande i vare sig att peka ut exakta markområden eller att ge en komplett beskrivning av vilka rutiner eller vilken bevisning som krävs eller är att anse som tillräcklig i varje enskilt

¹ ER 2021:33 Vägledning gällande regelverket om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen, Energimyndigheten 2021

² Sådana omständigheter är exempelvis det samlade nationella program för ersättning till vissa åtgärder i odlingslandskapet som Naturvårdsverket ska inrätta, samt den nya gemensamma jordbrukspolitik som kommer innebära förändringar i tre EU-förordningar.

fall. Utformning av kontrollsystem för uppfyllande av hållbarhetskriterierna, vilka rutiner och verifikat som är lämpliga eller nödvändiga skiljer sig från fall till fall och baseras till stor del på den risk som föreligger för att markkriterierna inte uppfylls för en viss produktionskedja. Ansvar för att utforma rutiner och verifikat utifrån en riskanalys ligger på varje rapporteringsskyldig aktör.

2.1.2 Skogsbiomassa samt särskilt krav på förvaltningsplaner för restprodukter eller avfall från jordbruksmark omfattas ej av utredningen

Kriterier för skogsbiomassa finns i 2 kap 6-7 §§ hållbarhetslagen. Det pågår förhandlingar i EU om dels en genomförandeakt om verifiering av hållbarhetskriterier för skogsbiomassa, dels en ny revidering av förnybartdirektivet. Skogsstyrelsen har i sin rapport *Underlag för genomförande av direktivet om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor*³ klargjort att svensk skogsbiomassa uppfyller markkriterierna. Verifiering av kriterier för skogsbiomassa omfattas därför inte av denna utredning.

I 2 kap 8 § hållbarhetslagen har det tillkommit ett krav för biodrivmedel och biobränslen som produceras av avfall eller restprodukter som har uppkommit direkt i en jordbruksverksamhet. För att dessa ska anses som hållbara ska det visas att det finns övervaknings- eller förvaltningsplaner för att hantera påverkan på jordbeskaffenheten och markens kollager. Regeringen har i sin proposition⁴ klargjort att:

”I Sverige finns regelverk och rådgivningsåtgärder som säkerställer att påverkan på jordbeskaffenheten och markens kollager kontrolleras, se vidare nedan. Bedömningen är att biomassa med svenskt ursprung uppfyller det omarbetade direktivets krav på att nationella myndigheter ska ta fram övervaknings- eller förvaltningsplaner. Någon kompletterande reglering eller något kompletterande uppdrag behöver därför inte tas fram. Inte heller behöver några särskilda rutiner införas i kontrollsystemet för kontroll av svensk biomassa från avfall eller restprodukter som uppkommit direkt i jordbruksverksamhet.”

Verifiering av kravet på övervaknings- och förvaltningsplaner omfattas därför inte heller av denna utredning.

2.2 Vad är agrobiomassa?

Från 1 juli 2021 är hållbarhetskriterierna uppdelade på olika kriterier för agrobiomassa och skogsbiomassa. Kriterierna i 2 kap §§ 2-5 hållbarhetslagen gäller för agrobiomassa – biomassa som produceras inom jordbruket⁵. Definitionen av agrobiomassa i hållbarhetslagen har samma lydelse som i förnybartdirektivet. I regeringens proposition,

³ Rapport 2019/15, Underlag för genomförande av direktivet om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, Skogsstyrelsen, 2019

⁴ s 38, Regeringens proposition 2020/21:185

⁵ Definition av agrobiomassa enligt 1 kap §2 hållbarhetslagen.

klargörs att med skogsbiomassa avses biomassa som producerats i skogsbruk, vilket motsvarar råvaror som producerats på skogsmark. Samma klagörande saknas för agrobiomassa i propositionen men det kan anses rimligt att motsvarande tolkning ska göras för agrobiomassa, så att biomassa som produceras inom jordbruket motsvarar råvaror som producerats på jordbruksmark. Detta ligger också i linje med det förtydligande som görs i propositionen kring hur trädbränslen som inte producerats på skogsmark ska hanteras, där det klargörs att skörd av biomassa från salix och poppel på jordbruksmark utgör agrobiomassa och ska uppfylla de hållbarhetskriterier som gäller för agrobiomassa.⁶

I det tidigare regelverket fanns särskilda krav på jordbruksråvaror som odlats i EU⁷, även om detta krav tagits bort finns det anledning att se till att definitionen av jordbruksmark som används för tolkningen av hållbarhetslagen är i enlighet med EUs bestämmelser om jordbrukarstöd. En samstämmig definition möjliggör att befintliga databaser med information om markanvändning kan användas och förenklar för aktörerna i sin kontakt med olika myndigheter.

I EUs regelverk definieras jordbruksareal i såväl artikel 4 i förordning (EU) 1307/2013⁸, samt i artikel 28 punkt 2 i förordning (EU) 1305/2013⁹. Jordbruksmark ska definieras av medlemsstaterna och inbegripa men inte begränsas till definitionen av jordbruksareal:

jordbruksareal: den totala areal som upptas av åkermark, permanent gräsmark och permanent betesmark eller permanenta grödor i enlighet med definitionen i artikel 4 i förordning (EU) nr 1307/2013.

I svenskt regelverk definieras jordbruksmark i 2 § Statens jordbruksverks föreskrifter¹⁰ som ovan definierad jordbruksareal samt

// Utöver detta räknas som jordbruksmark även den mark som ingår i ett miljöersättningsåtagande där stödmyndigheten har fastställt marken som våtmark eller damm, skogsbete, alvarbete, mosaikbetesmark, gräsfattig mark, fäbodbete eller mark som restaureras eller röjs till ägoslaget betesmark.

Denna definition är den som används i Jordbruksverkets blockdatabas som innehåller uppgifter om maximalt stödberättigande jordbruksmark enligt EU:s definitioner. Jordbruksmarken består i sin helhet av åkermark, betesmark och slätteräng. På Jordbruksverkets sidor med information om

⁶ s 32, Regeringens proposition 2020/21:185

⁷ 2 kap §6 hållbarhetslagen före 1 juli 2021

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1307/2013 av den 17 december 2013 om regler för direktstöd för jordbrukare inom de stödordningar som ingår i den gemensamma jordbrukspolitiken.

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005

¹⁰ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2015:25) om miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion, kompensationsstöd och djurvälståndersättningar

jordbrukarstöden¹¹ klargörs att åkermark är jordbruksmark som används för växtodling. Permanenta grödor på åkermark, till exempel salix och fruktodling, och likaså åker med permanent gräsmark (vall eller träda) ingår i jordbruksmarken. Betesmark är jordbruksmark som sköts med bete, avslagning eller putsning och slåtteräng är jordbruksmark som används på eftersommaren till slåtter eller för slåtter kompletterat med efterbete. Mark i renskötselområde som i huvudsak kan användas till renbete är inte betesmark eller slåtteräng. Skog eller områden där insatser gjorts i syfte att gynna trädutväxten räknas inte heller som betesmark eller slåtteräng. Alltså är agrobiomassa enligt hållbarhetslagen biomassa som producerats på jordbruksmark, vilken består av åkermark, betesmark och slåtteräng.

2.3 Bakgrund

När regelverket om hållbarhetskriterier infördes utredde Energimyndigheten tillsammans med Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket hur aktörer kunde verifiera att markkriterierna var uppfyllda för biomassa producerad i Sverige. Då såväl regelverket kring hållbarhetskriterier som andra förutsättningar förändrats behöver de metoder och rutiner för verifiering som beskrivs i rapporten från 2011 justeras mot det uppdaterade regelverket och andra ändrade förutsättningar.

2.3.1 Vägledning om verifiering av markkriterier behöver uppdateras

När regelverket om hållbarhetskriterier infördes utredde Energimyndigheten tillsammans med Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket hur aktörer kunde verifiera att markkriterierna var uppfyllda för biomassa producerad i Sverige. Energimyndigheten publicerar en vägledning med myndighetens tolkning av regelverket som stöd till aktörer som ska visa att de uppfyller hållbarhetskriterierna. Den senaste versionen av vägledningen publicerades i december 2021¹², men vägledningen baseras i delar som avser markkriterier på rapporten från 2011.

Hållbarhetsregelverket innebär att det längs hela produktionskedjan, från odling av biomassa till användning av bioenergi, ska kunna styrkas att ett antal hållbarhetskriterier är uppfyllda för att biodrivmedel och biobränslen ska vara hållbara. Hållbarhetskriterierna som ska uppfyllas är markkriterier, kriterier om minskade växthusgasutsläpp, samt krav på spårbarhet. Den 1 juli 2021 ändrades hållbarhetslagen så att markkriterierna delades upp på agrobiomassa och skogsbiomassa. Det tillkom ett nytt kriterium för agrobiomassa som avsåg naturtypen skog

¹¹ <https://jordbruksverket.se/stod/lantbruk-skogsbruk-och-tradgard/sam-ansokan-och-allmant-om-jordbrukarstoden/det-har-ar-sam-ansokan>, hämtat 2022-06-16

¹² ER 2021:33, Vägledning gällande regelverket om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen, Energimyndigheten 2021.

eller annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald och helt nya riskbaserade kriterier tillkom för skogsbiomassa. Det uppdaterade regelverket omfattar förutom biodrivmedel och flytande biobränslen även fasta och gasformiga biobränslen för el, värme och kyla.

Även andra förutsättningar för verifiering och kontroll av markkriterier för svensk biomassa har förändrats. En sådan ändrad förutsättning är att Skogsstyrelsen har upphört att identifiera och registrera nyckelbiotoper i all verksamhet¹³. Skogsstyrelsen har sedan 1990-talet inventerat och registrerat nyckelbiotoper inom de uppdrag och/eller ramar som de har haft. Skogsstyrelsen förvaltar också nyckelbiotopsdatabasen, som innehåller information om fler än etthundratusen kända nyckelbiotoper och objekt med naturvärden spridda över hela landet. I tidigare vägledning till regelverket om hållbarhetskriterier hänvisas till nyckelbiotopsregistret för att identifiera naturskogar på produktiv skogsmark. Från och med den 21 december 2021 identifierar och registrerar Skogsstyrelsen inte längre nyckelbiotoper och markägare kan begära att en nyckelbiotop som är registrerad från och med 27 juni 2019 ska avregistreras, genom att lämna in en sådan begäran till Skogsstyrelsen.

Sedan 2011 har även förutsättningar och regelverk kring jordbrukarstöden förändrats. Jordbruksverket har uppdaterat sina föreskrifter där definitioner av åkermark, betesmark och slätteräng finns vilka hänvisas till när det gäller verifiering av markkriterier. Sedan 2012 finns också en karttjänst kallad ”Hållkollen”¹⁴ som visar om markern var registrerad som åkermark år 2008 till stöd för producenter av biodrivmedel och flytande biobränslen.

Då såväl regelverket kring hållbarhetskriterier som andra förutsättningar förändrats behöver de metoder och rutiner för verifiering som beskrivs i rapporten från 2011 justeras mot det uppdaterade regelverket och andra ändrade förutsättningar.

¹³ <https://www.skogsstyrelsen.se/miljo-och-klimat/biologisk-mangfald/nyckelbiotoper/arbete-med-nyckelbiotoper/>, hämtat 2022-03-18

¹⁴ [Jordbruksverket \(2020\) Karttjänsten Hållkollen](#). Hämtad 2022-08-31.

3 Kriterier gällande områden med hög biologisk mångfald

3.1 Naturskog och skog med stor biologisk mångfald

Enligt kriterierna får agrobiomassa ej komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av *naturskog*. Agrobiomassa får ej heller komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av *skog eller annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald*, om det inte kan påvisas att uttaget av biomassa inte påverkat naturvärdena negativt. Vad som avses med naturskog samt skog eller annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald bör utgå från skogsvårdslagens definitioner av skogsmark samt träd- och buskmark. Eftersom agrobiomassa kommer från jordbruksmark, vilken inte samtidigt kan vara skogsmark eller träd- och buskmark, räcker det att aktören verifierar att ändrad markanvändning inte skett från skogsmark eller träd- och buskmark till jordbruksmark.

3.1.1 *Naturskog kan vara skogsmark eller träd- och buskmark*

I 2 kap. 2 § a) i hållbarhetslagen anges att agrobiomassa inte får komma från mark som den 1 januari 2008 eller senare utgjorts av *naturskog eller annan trädbevuxen mark med inhemska arter, där det inte finns några klart synliga tecken på mänsklig verksamhet eller där de ekologiska processerna inte störts i betydande omfattning*. Bestämmelsen gäller oavsett om det specifika markområdet vid skördetillfället utgjordes av naturskog eller inte. Agrobiomassa som producerats inom ett markområde som 1 januari 2008 eller därefter haft de egenskaper som karakteriserar naturskog uppfyller således aldrig kriteriet ovan.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Definitionen av naturskog i 2 kap. 2 § a) hållbarhetslagen följer fortfarande definitionen av naturskog i förnybartdirektivet¹⁵ och är i linje med den internationella definitionen av Primary forest¹⁶. Definitionen i förnybartdirektivet och i hållbarhetslagen omfattar dock inte bara skog (forest) utan även annan trädbevuxen mark (other wooded land) vilket skiljer den från den internationella definitionen.

Enligt rapporten från 2011 fanns naturskog enligt 2 kap. 2 § a) hållbarhetslagen i Sverige inom formellt skyddade områden och inom

¹⁵ Definitionen i direktiv (EU) 2018/2001 lyder: *primary forest and other wooded land, namely forest and other wooded land of native species, where there is no clearly visible indication of human activity and the ecological processes are not significantly disturbed*

¹⁶ FAOs definition är ”*Naturally regenerated forest of native tree species, where there are no clearly visible indications of human activities and the ecological processes are not significantly disturbed*”, Global Forest Resource Assessment 2020, Terms and Definitions, FRA 2020.

improduktiv och produktiv skogsmark utanför formella skydd¹⁷. I rapporten lades inget fokus på att kriteriet om naturskog förutom skogsmark även omfattade annan trädbevuxen mark.

Skogsmark definieras i skogsvårdslagen och delas in i produktiv skogsmark och improduktiv skogsmark. I lagen definieras även träd- och buskmark vilken tillsammans med improduktiv skogsmark utgör skogligt impediment¹⁸.

2§ Skogsvårdslagen:

I denna lag avses med

1. skogsmark: mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder,

2. produktiv skogsmark: skogsmark som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år,

3. skogligt impediment: improduktiv skogsmark och träd- och buskmark.

Med improduktiv skogsmark avses skogsmark som inte är produktiv skogsmark enligt definitionen i första stycket 2.

Med träd- och buskmark avses mark inom ett sammanhängande område som inte är skogsmark enligt definitionen i första stycket 1, och som uppfyller minst ett av följande kriterier.

1. Träden har en höjd av mer än fem meter och en kronslutenhet av mer än fem procent.

2. Den sammanlagda täckningen av träd och buskar högre än 0,5 meter är minst tio procent.

3. Förutsättningarna finns att nå gränsvärdena i 1 eller 2 utan produktionshöjande åtgärder.

Som skogsmark eller träd- och buskmark anses inte sådana områden där marken i väsentlig utsträckning används för jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen. I lagen klargörs även vad som avses med fjällnära skog, för vilken Skogsstyrelsen har tagit fram en detaljerad gräns som visas i karttjänsten Skogens pärlor¹⁹.

¹⁷ ER 2011:18, Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige, Energimyndigheten, 2011.

¹⁸ Med impediment menas mark som inte är bördig nog att producera 1 skogskubikmeter (m³sk) per hektar och år.

¹⁹ <https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

Underlag från riksskogstaxeringen²⁰ visar att det i skogsvårdslagens definition av träd och buskmark ingår myrimpediment, bergimpediment, fjällbarrskog och fjäll, gemensamt för dessa är att boniteten²¹ understiger 1 m³sk per ha och år. Fjällbarrskog förekommer oftast som en övergångszon mellan produktiv skogsmark och fjäll. Fjällbarrskog ska innehålla barrträd, ren fjällbjörkskog klassas som fjäll. Impedimentmark som inte uppfyller kraven för vare sig skogsmark eller träd- och buskmark enligt skogsvårdslagen klassas som kala impediment (vari ingår myr, berg, fjäll och fjällbarrskog som inte uppfyller kraven för träd- & buskmark). Riksskogstaxeringen utför årligen stickprovsinventering av hela Sveriges areal. För referensåret 2019 var arealen skogsmark ca 28 miljoner ha samt träd och buskmark 2,3 miljoner ha²².

Enligt Skogsutredningens betänkande²³ finns de sista kvarvarande stora sammanhängande naturskogarna både ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog. Skälet till de stora sammanhängande naturskogarnas höga naturvärden är i stor utsträckning att rationellt skogsbruk inte bedrivits där i modern tid. Av de stora sammanhängande naturskogarna med mycket höga naturvärden som återfinns inom gränsen för fjällnära skog uppskattas cirka 315 000 hektar produktiv skogsmark finnas utanför formellt skydd.

Då trädbevuxen mark ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog återfinns inom skogsvårdslagens definition av skogsmark såväl som träd- och buskmark bör även träd- och buskmark där det inte finns några klart synliga tecken på mänsklig verksamhet eller där de ekologiska processerna inte störts i betydande omfattning inkluderas i områden som avses med naturskog enligt 2 kap. 2 § a) hållbarhetslagen i Sverige.

Skog eller annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald som är påverkad av mänsklig verksamhet omfattas inte av detta kriterium utan kriteriet i 2 kap. 2 § e) hållbarhetslagen.

3.1.2 Skog eller annan trädbevuxen mark med hög biologisk mångfald

Enligt 2 kap. 2 § e) i hållbarhetslagen får agrobiomassa inte komma från *skog eller annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald som är rik på arter och inte skadad eller som av en myndighet har konstaterats ha stor biologisk mångfald*. Bestämmelsen gäller oavsett om det specifika markområdet vid skördetillfället utgjordes av sådan mark eller inte. Det är

²⁰ Skogsdata 2022, Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från SLU Riksskogstaxeringen, Sveriges officiella statistik, Institutionen för skoglig resurshushållning, SLU Umeå, fördelning på traditionella ägoslag uppgift från Jonas Fridman, SLU

²¹ Bonitet är ett mått på hur snabbt skogen växer i genomsnitt under ideala förhållanden och mäts normalt som skogskubikmeter per hektar och år

²² Skogsdata 2022, Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från SLU Riksskogstaxeringen, Sveriges officiella statistik, Institutionen för skoglig resurshushållning, SLU Umeå,

²³ SOU 2020:73 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen, Betänkande av Skogsutredningen, Stockholm 2020.

dock tillåtet att använda agrobiomassa från sådana områden om det finns belägg för att råvaruuttaget varit oskadligt ur naturskyddssynpunkt.

Detta är ett helt nytt kriterium i regelverket. Kriteriet gäller endast för agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Av definitionen i 2 kap 2§ e) hållbarhetslagen framgår att skog eller annan trädbevuxen mark som omfattas av kriteriet ska vara rik på arter och inte skadad eller av en myndighet konstaterats ha stor biologisk mångfald. Men om det finns belägg för att råvaruuttaget inte skadad naturvärdena är uttag av agrobiomassa från sådan mark i enlighet med kriteriet.

Vad som avses med *skog eller annan trädbevuxen mark* bör utgå från skogsvårdslagens definitioner av skogsmark samt träd- och buskmark, på samma sätt som för kriteriet avseende naturskog i 2 kap. 2 § a) hållbarhetslagen. I definitionen ligger att sådana områden där marken i väsentlig utsträckning används för jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen inte klassas som skog eller träd- och buskmark. Definitionen av träd- och buskmark i svenska skogsvårdslagen är också i linje med FAOs definition av ”Other wooded land”²⁴.

Jordbruksverket och Skogsstyrelsen har i två rapporter^{25, 26} uppmärksammat värdet av övergångszoner mellan skogsmark och jordbruksmark för den biologiska mångfalden. Övergångszoner mellan skogs- och jordbruksmark är en miljö som kan se ut på många olika sätt. Ibland är det en tvär kant med högvuxen gran där skogen möter åkern, ibland utgörs zonen av en mer uppluckrad struktur med buskar och lövträd i olika ålder och olika arter, med inslag av öppen mark. Enligt Jordbruksverket faller skogsbryn inom definitionen av skogsmark eller träd- och buskmark, så länge marken inte används för jordbruksproduktion. Skogsbryn som ligger innanför stängslet runt en betesmark kan till viss del räknas som jordbruksmark utifrån föreskrifter om jordbrukarstöd i de fall brynet är glest och att det finns gräs och örter som betesdjuren kommer åt att äta.

Trädbärande marker förekommer också i odlingslandskapet som till exempel alléer, pilévallar och åkerholmar. Sådana biotoper har identifierats som särskilt skyddsvärda genom det allmänna biotopskyddet i 7 kap. 11 § miljöbalken²⁷ och omfattas av kriteriet i 2 kap. 2 § d) i hållbarhetslagen. Trädbärande betesmark är en naturtyp som har stor biologisk mångfald och som identifierats som skyddsvärd av myndigheter

²⁴ Global Forest Resource Assessment 2020, Terms and Definitions, FRA 2020

²⁵ Rapport 2018/13, Föreskrifter för anläggning av skog, Regeringsuppdrag, Skogsstyrelsen 2018

²⁶ Rapport 2018:14, Övergångszoner mellan skogs och jordbruksmark, Ett samverkansprojekt inom miljömålsrådet 2017, Jordbruksverket

²⁷ Biotoper med generellt skydd listas i bilaga 1 till Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

som en Natura2000 livsmiljö²⁸. Sådana betesmarker omfattas av kriteriet i 2 kap. 2 § c) i hållbarhetslagen för icke naturliga gräsmarker samt 2 kap. 2 § d) i hållbarhetslagen för områden för naturskydd. Då dessa marker faller inom definitionen av jordbruksmark omfattas de inte av detta kriterium.

I likhet med naturskog förekommer skog med hög biologisk mångfald inom formellt skyddade områden och inom improduktiv och produktiv skogsmark utanför formella skydd. I Sverige är begreppet skogsbiologisk värdekärna sedan länge etablerat för att bedöma vad som utgör skogar med stor betydelse för naturvärden/biologisk mångfald. Begreppet används i nuläget bland annat för att identifiera områden med höga naturvärden som bör aktualiseras/prioriteras för formellt skydd. Objekt med naturvärde tillsammans med nyckelbiotop ingår i begreppet värdekärna som definieras i Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens strategi för formellt skydd av skog. Med skogsbiologisk värdekärna avses ett sammanhängande skogsområde som bedömts ha en stor betydelse för fauna och flora och/eller för en prioriterad skogstyp²⁹. Skogsstyrelsen tillhandhåller ett kartverktyg som heter ”Skogens Pärlor”³⁰ som bland annat innehåller uppgifter om nyckelbiotoper och objekt med naturvärden.

3.1.3 Verifiering av kriterierna om naturskog och skog med hög biologisk mångfald för svensk agrobiomassa

Enligt kriterierna får agrobiomassa ej komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av naturskog. Agrobiomassa får ej heller komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av skog med stor biologisk mångfald, om det inte kan påvisas att uttaget av biomassa inte påverkat naturvärdena negativt.

Kriterierna avseende naturskog samt skog med stor biologisk mångfald gäller endast agrobiomassa, dvs biomassa som producerats på jordbruksmark. Naturskog och skog med stor biologisk mångfald återfinns i Sverige på skogsmark eller träd- och buskmark. Enligt definitionen av skogsmark samt träd och buskmark ingår inte sådana områden där marken i väsentlig utsträckning används för jordbruksändamål³¹.

Tidigare har kontroll mot nyckelbiotopsregistret använts för att kontrollera om ett område hyser höga naturvärden. Nyckelbiotopsregistret omfattar skogsmark och är inte tillförlitligt för andra marker³². Eftersom kriteriet nu endast gäller biomassa från jordbruksmark, behöver det för

²⁸ Natura2000 naturtyp 9070 Trädklädd betesmark, bilaga 4 till Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

²⁹ SOU 2020:73 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen, Betänkande av Skogsutredningen, Stockholm 2020

³⁰ <https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

³¹ 2 § Skogsvårdslagen .

³² Uppgift från Skogsstyrelsen.

skogsmark eller träd- och buskmark inte avgöras om marken har hög biologisk mångfald eller inte, utan det räcker att aktören verifierar att ändrad markanvändning inte skett sedan 1 jan 2008 från skogsmark eller träd- och buskmark till jordbruksmark.

I begreppet skogligt impediment ingår såväl improduktiv skogsmark som träd- och buskmark. Enligt 13a § skogsvårdslagen får avverkning inte ske på skogliga impediment som är större än 0,1 ha, enligt 18 § skogsvårdsförordningen gäller dock inte förbudet för avverkning vid ändrad markanvändning. Skogliga impediment är mycket lågproduktiva och därav olämpliga att ställa om till jordbruksmark för att producera biomassa till biodrivmedel eller biobränsle. Det bör därför inte behövas några särskilda kontroller för sådan mark.

Verifiering av att området inte var skogsmark 1 jan 2008 kan ske genom underlag från källor som styrker den aktuella markstatusen 2008, såsom Jordbruksverkets blockdatabas eller genom underlag från Skogsstyrelsen som styrker att marken sedan 2008 inte ställts om från skogsmark till annan markanvändning. För att förenkla för aktörerna har Jordbruksverket tagit fram karttjänsten Hållkollen³³ som bygger på Jordbruksverkets blockdatabas. Karttjänsten visar jordbruksmark som var registrerad som åkermark 2008 och hur marken är registrerad aktuellt stödår. Det finns ingen historik mellan år 2008 och aktuellt stödår i karttjänsten. Som ovan konstaterats är träd- och buskmarker lågproduktiva och därav olämpliga att ställa om till jordbruksmark. Normalt bör det därför inte vara nödvändigt för den ekonomiska aktören att ha särskilda kontrollrutiner för sådana marker i Sverige.

3.2 Gräsmark med stor biologisk mångfald

Enligt kriterierna får agrobiomassa ej komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av *naturlig gräsmark*, vilket i Sverige motsvaras av lågproduktiva fjällområden. För kriteriet om naturlig gräsmark behövs fortsatt inga särskilda kontroller för svensk agrobiomassa. Agrobiomassa får däremot komma från *icke-naturlig gräsmark*, dvs betesmark och slätteräng, om det är nödvändigt för att bibehålla markens status som gräsmark. För svensk agrobiomassa behöver aktören kunna visa att marken inte är och inte heller varit betesmark eller slätteräng sedan 1 jan 2008, eller genom att visa att har varit betesmark eller slätteräng sedan 1 jan 2008 och fortfarande är det.

3.2.1 Naturlig gräsmark i fjällen

Enligt 2 kap. 2 § b) i hållbarhetslagen anges att agrobiomassa inte får komma från mark som den 1 januari 2008 eller senare utgjorts av naturlig gräsmark med hög biologisk mångfald. Denna definieras som *gräsmark med stor biologisk mångfald som i avsaknad av mänsklig verksamhet*

³³ <https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-vaxter/hallkollen>

förblir gräsmark och som bibehåller den naturliga artsammansättningen och sina ekologiska särdrag och processer. Bestämmelsen gäller även om området vid skördetillfället inte utgör gräsmark. Undantaget är områden som är mindre än 1 hektar. Det betyder att agrobiomassa från markområden större än 1 ha, som är eller har varit naturlig gräsmark med hög biologisk mångfald sedan 1 januari 2008 inte uppfyller kriteriet.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark samt att områden mindre än 1 ha är undantagna. Definitionen av naturlig gräsmark har hittills utgått från den europeiska karteringen CORINE Land Cover, där naturlig gräsmark definieras som:

Gräsmark präglad av klimatisk eller annan naturlig påverkan som förhindrar eller försvårar trädväxt. Vegetationen skall täcka >50% av ytan. Gräs och örter skall dominera (>75%) den del av ytan som täcks av vegetation. Markerna skall inte vara kreatursbetade gräsmarker. Renbete i fjällen tillåts. Markerna skall inte vara gödslade, påverkade av insädd vall eller kemisk bekämpning.

Ett förtydligande till definitionen är att klassen utgörs av gräsmarker som är öppna p.g.a. naturliga förhållanden orsakade av klimat, jordart/berggrund eller vatten. Definitionen har inte förändrats och vid en jämförelse av marker som klassades som naturlig gräsmark i Sverige enligt CORINE 2012 och 2018³⁴, så hade endast en yta klassats om från naturlig gräsmark³⁵ till övergångsstadium i skog-/buskmark³⁶.

Kommissionen har i en förordning särskilt meddelat vad som ska avses med naturlig samt icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald³⁷. Den svenska tolkningen är inte motstridigt med kommissionens precisering av gräsmark, varför naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald enligt 2 kap 2 § b) i Sverige även fortsättningsvis kan anses utgöras av delar av gräsmark belägen i de svenska fjällen. Av samma anledningar som håller denna gräsmark skoglös är denna mark inte lämplig för någon kommersiell produktion av råvara till biodrivmedel.

3.2.2 Icke naturlig gräsmark är betesmark och slåtteräng

Enligt 2 kap. 2 § c) i hållbarhetslagen anges att agrobiomassa endast får komma från mark som den 1 januari 2008 eller senare varit icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald om uttaget av biomassa är nödvändigt för att bevara markens status som gräsmark. Med icke naturlig gräsmark med hög biologisk mångfald avses *gräsmark som i avsaknad av*

³⁴ Data hämtat från <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover> 2022-07-06

³⁵ Kod 321

³⁶ Kod 324

³⁷ Kommissionens förordning (EU) nr 1307/2014 av den 8 december 2014 om fastställande av kriterier och geografiska områden för gräsmark med stor biologisk mångfald

mänsklig verksamhet skulle upphöra att vara gräsmark och som är rik på arter och inte skadad. Undantaget är områden som är mindre än 1 hektar.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark samt att områden mindre än 1 ha är undantagna. I Sverige motsvaras fortsatt icke naturlig gräsmark av betesmark och slåtteräng, vilka är beroende av hävd och bibehåller sin status genom slåtter eller bete. Dessa utgör huvuddelen av gräsmarken i Sverige och utgör en del av jordbruksmarken.

Jordbruksverket har uppdaterat sina bestämmelser som reglerar jordbrukarstöden, vari definitioner av betesmark och slåtteräng finns³⁸:

Betesmark - Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som sköts med bete, avslagning eller putsning samt är bevuxet med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

Slåtteräng - Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som används på eftersommaren till slåtter eller för slåtter kompletterat med efterbete eller lövtäkt. Slåtterängen ska vara bevuxen med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

Observera att mark i renkötselområdet som huvudsakligen används till renbete inte räknas som betesmark eller slåtteräng. Även mark som inte är klassificerad som ägoslaget betesmark i blockdatabasen kan klassificeras som betesmark eller slåtteräng om marken har tydliga inslag av hävdgynnade arter eller har höga natur- eller kulturvärden knutna till slåtter- eller beteshävd.

I betesmarken ingår även trädbärande betesmark som är en naturtyp som har stor biologisk mångfald och som identifierats som skyddsvärd av myndigheter som en Natura2000 livsmiljö³⁹. Betesmark med stor andel lövträd och ädla lövträd är skyddad från åtgärder som hotar ädellövträden genom skogsvårdslagstiftningen och enligt Jordbruksverket föreskrifter får träd och buskar på jordbruksmark inte skadas, ändras eller tas bort om natur- eller kulturvärden skadas av åtgärden⁴⁰. För betesmarker som har miljöersättning kan det finnas ytterligare villkor om röjning/avverkning av buskar och träd.

I Sverige är betesmark och slåtteräng generellt sett ett värdefullt inslag i landskapet oavsett om där finns stor biologisk mångfald eller inte, varför

³⁸ 2 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2015:25) om miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion, kompensationsstöd och djurvälståndersättningar:

³⁹ Natura2000 naturtyp 9070 Trädklädd betesmark, bilaga 4 till Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

⁴⁰ 7 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2020:2) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket

de är skyddade mot kultivering eller nyodling om natur- eller kulturvärden kan skadas av åtgärden⁴¹. Enligt kommissionen⁴² är gräsmarker inom Natura2000-områden alltid att betrakta som gräsmark med stor biologisk mångfald. Den svenska tolkningen av icke-naturlig gräsmark är inte motstridigt med kommissionens förordning om vad som ska avses med naturlig samt icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald⁴³.

3.2.3 Verifiering av kriterierna om naturlig och icke-naturlig gräsmark för svensk agrobiomassa

Enligt 2 kap. 2 § b) i hållbarhetslagen anges att agrobiomassa inte får komma från mark som den 1 januari 2008 eller senare utgjorts av naturlig gräsmark med hög biologisk mångfald. Naturlig gräsmark med hög biologisk mångfald utgörs i Sverige av lågproduktiva områden i fjällen som inte uppfyller definitionen av jordbruksmark. Bedömningen är precis som tidigare att det är osannolikt att gräsmark i fjällen skulle ställas om till jordbruksmark för att producera agrobiomassa till biobränsle eller biodrivmedel. Normalt är det därför inte nödvändigt att ha särskilda kontrollrutiner för att verifiera detta kriterium för svensk agrobiomassa.

Enligt 2 kap. 2 § c) i hållbarhetslagen är det tillåtet att skörda råvara för framställning av biodrivmedel och biobränslen från icke naturliga gräsmarker om det är nödvändigt för att bibehålla markens status som gräsmark. I Sverige motsvaras icke naturlig gräsmark av betesmark och slåtteräng, vilka är beroende av hävd och bibehåller sin status genom slåtter eller bete. Bedömningen är fortsatt att det för detta kriterium är tillräckligt att visa att markens status som betesmark eller slåtteräng inte skadats genom nyodling eller kultivering. Detta kan visas genom att antingen visa att marken inte är och inte heller varit betesmark eller slåtteräng sedan 1 jan 2008, eller genom att visa att har varit betesmark eller slåtteräng sedan 1 jan 2008 och fortfarande är det.

Betesmark och slåtteräng som sköts och är berättigad till jordbrukarstöd finns registrerade i Jordbruksverkets blockdatabas. För att förenkla för aktörerna har Jordbruksverket tagit fram karttjänsten Hållkollen⁴⁴ som bygger på Jordbruksverkets blockdatabas. Karttjänsten visar jordbruksmark som var registrerad som åkermark 2008 och hur marken är registrerad aktuellt stödår. Det finns ingen historik mellan år 2008 och aktuellt stödår i karttjänsten.

⁴¹ 9 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2020:2) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket

⁴² Kommissionens förordning (EU) nr 1307/2014 av den 8 december 2014 om fastställande av kriterier och geografiska områden för gräsmark med stor biologisk mångfald

⁴³ Kommissionens förordning (EU) nr 1307/2014 av den 8 december 2014 om fastställande av kriterier och geografiska områden för gräsmark med stor biologisk mångfald

⁴⁴ <https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-vaxter/hallkollen>

All betesmark och slätteräng finns ej med i blockdatabasen/Hållkollen. Betesmark och slätteräng som helt eller delvis ligger utanför systemet kan i vissa fall verifieras genom informationen i databasen TUVÅ⁴⁵. I databasen TUVÅ visas resultatet av ängs- och betesmarksinventeringen. I den uppdaterade versionen av databasen visas förutom var markerna finns och deras speciella naturvärden och kulturlämningar, även förändringar över tid samt när de inventerades. Verifiering kan även ske genom foton eller annan dokumentation som kan visa att marken var betesmark eller slätteräng 1 jan 2008 eller senare. I de fall området är ett identifierat naturskyddsområde med fastställd skötselplan för bibehållen hävd kan det underlaget användas för att visa att uttaget av biomassa är nödvändigt för att bevara markens status som gräsmark.

3.3 Områden för naturskydd

Enligt kriterierna får agrobiomassa ej komma från naturskyddsområden som utsetts genom lag eller beslut av en myndighet. Det är dock tillåtet att använda agrobiomassa från sådana naturskyddsområden om uttaget eller produktionen av råvaran inte skadar de naturvårdssyften som gäller för skyddet. Utöver de naturskyddsområden som listades i rapporten från 2011 omfattas även nationalstadspark, riksintressen för naturvård, statliga överenskommelser som avser skyddsvärda statliga skogar, Ramsarområden, BSPA-områden, MPA-områden, världsarv med mycket höga naturvärden samt biosfärsområden. Vattenskyddsområden omfattas inte längre av kriteriet. För svensk agrobiomassa behöver aktören kunna visa att agrobiomassa inte kommer från mark som utgörs av något av dessa skyddade områden eller, i det fall agrobiomassa har hämtats från sådan mark, visa att uttaget inte strider mot syftet med skyddet.

3.3.1 Uttag av agrobiomassa får ej skada naturvårdssyftet

Enligt 2 kap. 2 § d) i hållbarhetslagen får agrobiomassa inte komma från *områden som i lag eller genom beslut av en myndighet har utsetts för naturskydd* den 1 januari 2008 eller senare. Det är dock tillåtet att använda råvara från sådana naturskyddsområden om uttaget eller produktionen av råvaran inte skadar de naturvårdssyften som gäller för skyddet.

Enligt 2 kap. 3 § i hållbarhetslagen får agrobiomassa inte komma från *mark inom områden som den 1 januari 2008 eller senare har utsetts till skyddsområden för att skydda sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem eller arter, som är erkända i internationella avtal eller som ingår i förteckningar som har utarbetats av mellanstatliga organisationer eller av Internationella naturskyddsunionen*. Detta gäller oavsett om marken fortfarande är av detta slag eller inte. Det är dock tillåtet att använda råvara från naturskyddsområden om uttaget eller produktionen av

⁴⁵ www.jordbruksverket.se/TUVA

råvaran inte skadar de naturvårdssyften som gäller för skyddet. I förnybartdirektivet gäller detta kriterium endast skyddade områden som i särskild ordning erkänts av Kommissionen⁴⁶, motsvarande formulering saknas i hållbarhetslagen och några sådana kommissionsbeslut finns fortfarande inte.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Observera att för sådana markområden inom naturskyddsområden som även omfattas av andra markkriterier ska även dessa markkriterier vara uppfyllda.

I Sverige regleras de formella naturskydden i miljöbalken och skyddsformen naturvårdsavtal som regleras genom jordabalken (1970:994). De typer av skydd som listades i rapporten från 2011⁴⁷ var naturvårdsavtal, nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, vattenskyddsområde samt Natura 2000 områden. Utöver de naturskyddsområden som listades i rapporten från 2011 finns även nationalstadspark (4 kap 7§ miljöbalken) med skydd av natur- och kulturvärden samt riksintressen för naturvård (3 kap 6§ miljöbalken) som ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Det finns också statliga överenskommelser mellan Naturvårdsverket och Fortifikationsverket som avser skyddsvärda statliga skogar⁴⁸. Samtliga dessa skyddsformer syftar till naturskydd och omfattas därför av kriteriet i 2 kap. 2 § d) i hållbarhetslagen. Däremot är syftet med inrättande av vattenskyddsområde att säkerställa vattentäkt och inte naturskydd och skyddsformen bör därför ej omfattas av kriteriet i 2 kap. 2 § d) i hållbarhetslagen.

Naturskyddsområden som är erkända i internationella avtal eller som ingår i förteckningar som har utarbetats av mellanstatliga organisationer eller av Internationella naturskyddsunionen kan motsvaras av särskilda skyddade områden enligt 7 kap §27 miljöbalken, vilka finns listade i Naturvårdsverkets förteckning⁴⁹ över naturområden som avses i 7 kap. 27 § miljöbalken. I förteckningen ingår Natura 2000-områden, Ramsarområden⁵⁰, BSPA-områden (HELCOM)⁵¹, MPA-områden

⁴⁶ Artikel 29 punkt 3 c) i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor

⁴⁷ ER 2011:18, Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige, Energimyndigheten, 2011.

⁴⁸ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/olika-former-av-naturskydd>,

hämtat 2022-06-16

⁴⁹ NFS 2014:29

⁵⁰ Områden som pekats ut i enlighet med 1971 års konvention om våtmarker av internationell betydelse i synnerhet såsom livsmiljö för våtmarksfåglar (Ramsarkonventionen),

⁵¹ Områden som pekats ut i enlighet med 1992 års konvention om skydd av Östersjöns marina miljö (Helcomkonventionen),

(OSPAR)⁵², världsarv med mycket höga naturvärden (UNESCO)⁵³ samt biosfärsområden (UNESCO)⁵⁴. Dessa naturskyddsområden bör därför omfattas av kriteriet i 2 kap. 3 § i hållbarhetslagen.

3.3.2 Verifiering av kriterierna om naturskyddsområden för svensk agrobiomassa

Kriterierna avseende naturskyddsområden kan verifieras antingen genom att visa att agrobiomassa inte kommer från mark som utgörs av något av dessa skyddade områden eller, i det fall agrobiomassa har hämtats från sådan mark, genom att visa att uttaget inte strider mot syftet med skyddet.

Naturskyddsområden som utsetts genom lag eller beslut av en myndighet enligt 2 kap. 2 § d) samt 2 kap §3 hållbarhetslagen omfattar i Sverige:

- Nationalpark
- Nationalstadspark
- Naturresevat
- Kulturresevat
- Naturminne
- Biotopskyddsområde
- Djur- och växtskyddsområde
- Naturvårdsavtal
- Områden av riksintresse för naturvård
- Statliga överenskommelser om skyddsvärda statliga skogar
- Natura 2000-områden
- Ramsarområden
- BSPA-områden (HELCOM)
- MPA-områden (OSPAR)
- Världsarv med mycket höga naturvärden (UNESCO)
- Biosfärsområden (UNESCO)

I karttjänsten ”Skyddad natur” på Naturvårdsverkets hemsida⁵⁵ finns aktuella naturskyddsområden registrerade och beskrivning av syftet med skyddet, skötselplaner mm. Kartverket uppdateras kontinuerligt och har information om samtliga ovan listade naturskyddsområden. Information om vilka skydd som finns på varje enskild fastighet i Sverige kan också fås via Geodataportalen⁵⁶.

I det fall agrobiomassa har hämtats från naturskyddsområde behöver aktören verifiera att uttaget inte skadar de naturvårdssyften som finns med

⁵² områden som pekats ut i enlighet med 1992 års konvention om skydd för den marina miljön i Nordostatlanten (Osparkonventionen),

⁵³ områden med höga naturvärden som pekats ut i enlighet med 1972 års konvention om skydd för världens kultur- och naturarv (Världsarvskonventionen),

⁵⁴ områden som utnämns av UNESCO att ingå i det världsomspännande nätverket med biosfärområden samt biosfärkandidatområden godkända av svenska MAB-kommittén.

⁵⁵ <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

⁵⁶ <https://www.geodata.se/geodataportalen>

skyddet. Detta kan t.ex. göras genom att visa på skötselplaner eller annan dokumentation för det aktuella naturskyddsområdet. Dokumentationen behöver styrka såväl syftet med skyddet samt att aktuellt uttag av agrobiomassa är förenligt med detta.

REMISS

4 Kriterier gällande mark med stora kollager

4.1 Våtmark

Agrobiomassa får inte komma från mark som den 1 jan 2008 eller senare var våtmark, men som sedan markavvattnats och ställts om till jordbruksmark för produktion av agrobiomassa. För svensk agrobiomassa behöver aktören även fortsättningsvis kunna visa att ingen markavvattning har skett efter den 1 januari 2008 som kräver nytt tillstånd eller dispens enligt miljöbalken.

4.1.1 Våtmark får ej torrläggas

Enligt 2 kap. 4 § a) hållbarhetslagen får agrobiomassa inte komma från mark som i januari 2008 utgjordes av *våtmark*, men som inte längre gör det när råvarorna skördas. Med våtmark avses mark som under hela året eller en betydande del av året är täckt eller mättat av vatten.

Förändringen jämfört med tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Våtmark har under hållbarhetslagen definierats på samma sätt som i Sveriges klimatrapportering av LULUCF-sektorn⁵⁷. Riktlinjerna för hur rapporteringen ska gå till uppdaterades 2013⁵⁸ och bygger på metodiken i IPCC:s riktlinjer⁵⁹. Uppgifter från SLU⁶⁰ (som ansvarar för beräkning och rapportering av växthusgasflöden inom sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk), visar att definitionen av våtmark som används i Sveriges klimatrapportering inte har förändrats sedan föregående rapport om verifiering av markkriterier skrevs år 2011.

Då våtmark enligt 2 kap. §4 a) hållbarhetslagen utgörs av samma områden som markkategorin 'våtmark' som ska beaktas vid ändrad markanvändning enligt 5 § hållbarhetsförordningen, så innebär kriteriet ett förbud mot ändrad markanvändning. Biomassa får inte komma från mark som den 1 jan 2008 eller senare var våtmark, men som sedan markavvattnats och ställts om till jordbruksmark för produktion av agrobiomassa. Bestämmelsen utgör däremot inget hinder för att använda råvara från tidigare våtmark som redan var dränerad den 1 januari 2008, och inte heller för att existerande dräneringssystem på jordbruksmark

⁵⁷ Rapportering enligt Klimatkonventionen, Kyotoprotokollet och EU.

⁵⁸ UNFCCC Decision 24/CP.19. Revision of the UNFCCC reporting guidelines on annual inventories for Parties included in Annex I to the Convention.

⁵⁹ IPCC 2006, 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories, Prepared by the National Greenhouse Gas Inventories Programme, Eggleston H.S., Buendia L., Miwa K., Ngara T. and Tanabe K. (eds). Published: IGES, Japan.

⁶⁰ Sammanfattning av de metoder som används i Sveriges klimatrapportering av LULUCF-sektorn Mattias Lundblad¹, Erik Karlton¹, Hans Petersson², Per-Erik Wikberg², Martin Bolinder³ 1Inst. för Mark och miljö, 2Inst. för skoglig resurshushållning, 3Inst. för Ekologi

restaureras eller rensas för att upprätthålla eller återfå den dräneringseffekt som omfattas av gällande tillstånd.

4.1.2 Verifiering av kriteriet om våtmark för svensk agrobiomassa

Kriteriet om våtmark 2 kap. 4 § a) hållbarhetslagen bör fortsatt anses uppfyllt så länge ingen markavvattning har skett efter den 1 januari 2008 som kräver nytt tillstånd eller dispens enligt miljöbalken. Det finns i dagsläget inget nationellt register över alla tillstånd som beviljas utan information om beviljade tillstånd för markavvattning behöver sökas upp hos respektive länsstyrelse eller mark- och miljödomstolen.

4.2 Torvmark

Agrobiomassa får inte komma från torvmark som markavvattnats efter 1 januari 2008. För svensk agrobiomassa behöver aktören även fortsättningsvis kunna visa att ingen markavvattning har skett efter den 1 januari 2008 som kräver nytt tillstånd eller dispens enligt miljöbalken, eller att det givits tillstånd för torvtäkt eller finns koncession för energitorv efter samma datum.

4.2.1 Torvmark får ej dräneras

Enligt 2 kap. 5 § hållbarhetslagen får biodrivmedel och biobränslen inte produceras av agrobiomassa från mark som den 1 januari 2008 var *torvmark*, om det inte visas att odling och skörd av råvaran inte medför dränering av tidigare odikad mark.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Torvmark klassificeras efter markens karaktär, och kan till skillnad från våtmark samtidigt utgöra annan markkategori såsom åkermark eller gräsmark. Som torvmark räknas markområden där torvmäktigheten uppgår till mer än 30 cm oberoende av om ytan är täckt av vegetation eller ej^{61, 62}. På jordartskartor anges torv om mäktigheten är mer än 50 cm⁶³.

Tidigare reglerades tillstånd för täkt av energitorv av torvlagen. Från 1 januari 2017 så gäller samma regelverk för utvinning av energitorv som för utvinning av odlingstorv, vilket regleras i miljöbalken. I delar av landet krävs dessutom dispens från förbudet för markavvattning. Beslut om tillstånd för torvtäkt sker vid de Miljöprövningsdelegationer som finns vid vissa Länsstyrelser. Koncessionerna för energitorv som redan påverkat torvmarkerna sedan 2008 är dock fortfarande relevanta.

⁶¹ ER 2011:18, Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige, Energimyndigheten, 2011.

⁶² Skogsencyklopedin, utgiven av Sveriges Skogsvårdsförbund (numera Föreningen Skogen), Stockholm år 2000. Redaktör: Michael Håkansson.

⁶³ Kartvisaren Torv, en guide. Kristian Schoning Sveriges Geologiska Undersökning, 2017

Kriteriet innebär specifikt att agrobiomassa inte får komma från torvmark som markavvattnats efter 1 januari 2008. Bestämmelsen innebär inte något hinder för att använda agrobiomassa från mark som redan var dränerade den 1 januari 2008.

4.2.2 Verifiering av kriteriet om torvmark för svensk agrobiomassa

Kriteriet om torvmark 2 kap. 5 §) hållbarhetslagen bör nu anses uppfyllt så länge ingen markavvattning har skett efter den 1 januari 2008. Detta kan nu verifieras genom att kontrollera att:

- Inget nytt tillstånd för markavvattning har utfärdats enligt miljöbalken sedan 1 januari 2008, eller
- Ingen koncession för energitorv har givits enligt torvlagen mellan 1 januari 2008 och 1 januari 2017, eller
- Inget nytt tillstånd för torvtäkt har givits för miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken sedan 1 januari 2008.

Det finns i dagsläget inget nationellt register över samtliga tillstånd för markavvattning som beviljas, information om beviljade tillstånd för markavvattning behöver sökas upp hos respektive länsstyrelse eller mark- och miljödomstolen. Information om koncessioner för energitorv finns samlad i en karttjänst hos SGU, Kartvisare torv⁶⁴, information om tillstånd för torvtäkt enligt miljöbalken finns hos respektive länsstyrelse.

4.3 Kontinuerligt beskogade områden

Enligt kriterierna får agrobiomassa ej komma från mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av skogsmark. Eftersom agrobiomassa kommer från jordbruksmark, vilken inte samtidigt kan vara skogsmark, behöver aktören visa att ändrad markanvändning inte skett från skogsmark till jordbruksmark. Ändrad markanvändning från särskild lågproduktiv skogsmark kan vara tillåtet om växthusgasminskningskraven uppfylls, men bedöms inte vara aktuellt för svenska förhållanden.

4.3.1 Skogsmark får ej ställas om till jordbruksmark

Enligt 2 kap. 4 § b) hållbarhetslagen får agrobiomassa inte produceras på mark som den 1 januari 2008 utgjordes av *kontinuerligt beskogade områden*, men som inte längre gör det när råvarornas skördas eller avverkas. Med kontinuerligt beskogade områden avses markområden som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än 5 meter och ett

⁶⁴ <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-torv.html>

krontak som täcker mer än 30 % av ytan (eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden).

Enligt 2 kap. 4 § c) hållbarhetslagen får agrobiomassa användas från mark som den 1 januari 2008 utgjordes av områden som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än 5 meter och ett krontak som täcker mellan 10 och 30 % av ytan (eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden), så länge som kravet på växthusgasminskning uppfylls. Ändrad markanvändning från denna typ av lågproduktiv skogsmark är alltså tillåtet, men kollagerförändringar till följd av ändrad markanvändning måste beaktas vid beräkning av växthusgasminskning.

Förändringen jämfört med det tidigare regelverk är att kriteriet nu endast gäller agrobiomassa, alltså biomassa producerad på jordbruksmark. Beskogade områden enligt 2 kap. 4 § b) och c) hållbarhetslagen överensstämmer i Sverige fortfarande med definitionen av skogsmark enligt skogsvårdslagen:

§2 punkt 1:

skogsmark: mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder,

Enligt definitionen av skogsmark ingår inte sådana områden där marken i väsentlig utsträckning används för jordbruksändamål⁶⁵. Kriteriet innebär nu specifikt att agrobiomassa inte får komma från mark som var skogsmark 1 januari 2008 eller senare.

4.3.2 Verifiering av kriteriet om kontinuerligt beskogade områden för svensk agrobiomassa

För agrobiomassa ska det verifieras att marken som biomassan kommer från inte var skogsmark 1 januari 2008. Precis som tidigare kan detta visas genom underlag från källor som styrker den aktuella markstatusen 2008, såsom Jordbruksverkets blockdatabas (karttjänsten Hållkollen⁶⁶) eller genom underlag från Skogsstyrelsen som styrker att marken sedan 2008 inte ställts om från skogsmark till annan markanvändning.

Skogsmark som endast uppnår 10-30 % krontäckning utgörs i Sverige framförallt av mer lågproduktiv skogsmark som inte lämpligen kan ställas om till åkermark för produktion av agrobiomassa till biodrivmedel eller biobränslen. Att verifiera att marken 2008 hade en kronslutenhet mellan 10-30% (eller förutsättningar att nå denna kronslutenhet), och därmed är godkänd för produktion av agrobiomassa förutsatt att växthusgaskravet är

⁶⁵ 2 § Skogsvårdslagen .

⁶⁶ <https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-vaxter/hallkollen>

uppfyllt bedöms därför inte vara aktuellt utifrån de svenska produktionsförhållandena.

REMISS